

committunt seineri ad faciendam residentiam. *Bull. 190. Urb. VIII. cum Trident. sess. 23. cap. 2. de Ref.*

16. Si Clerici in Sacris constituti jaceant in crimine fornicationis. *C. Siqui sunt, disert. 81.*

17. Si Prælati usurpet bona vacantium Beneficiorum. *Extrav. un. Ne Se devocante.*

18. Siqui Ecclesiarum Secularium Rector, vel Minister recipiat onera perpetua Missarum sine licentia Ordinarii. *Bull. 42. Urb. VIII.*

19. Siqui Prælati edat Comentariorum in Concilium. *Trident. Bull. Pii IV. Confirmatoria ejusdem Trid.*

20. Siqui Episcopus, vel Abbas bona Ecclesiæ alienet non servata forma. *Extr. Ambitiosa de Reb. Eccl. alien.*

21. Siqui Episcopus, vel inferior Prælati exigat in visitatione excessivam procuracionem, & contra jus. *C. Exigit, de Censib. in 6. Trident. sess. 24. cap. 3. de Reformat.*

22. Siqui Ordinarius præter Beneficiorum commotantes in Urbe, & qui talia beneficia recipit, idem incurrit. *Extr. 3. de Privileg.*

23. Siqui Metropolitanus non moneat intra præscriptum tempus Pontificem, quod sui suffraganei non resident, vel antiquior ex suffraganeis, si Metropolitanus non residet. *Trid. sess. 6. cap. 1. de Reform.*

TIT. XL.

De Verborum significatione.

439 **J**US Canonicum, ad imitationem Juris Civilis, hos duos titulos generalis toti operi communes de V. S. Et de Reg. jur. in fine continet. Et quia plures, & diversas materias amplectuntur, idè satius duxi ex testibus præpositis ordine, quo in jure continentur, præcipuas deducere decisiones, & ad eas alias doctrinas pro facilliori, & pleniori intelligentia significationis verborum, seu vocum adjungere. Et quia, teste J. C. in L. 24. ff. de Legib. in civile est, nisi tota Lege perspecta, una aliqua particula ejus proposita judicare, vel respondere: idè debet totus contextus legis, rescripti, privilegii, testamenti, contractus, vel instrumenti, vel alterius cujuscumque dispositionis attentè, & circumspèctè legi, ut sic mens disponen-

tis deducatur, declarando verba sequentia per antecedentia, & è contra. L. 50. §. fin. ff. de Leg. 1. Debet item ex præmio, & rubrica sensus dispositionis, vel operis declarari. L. 134. §. 1. ff. de V. O. Verba debent intelligi circa subjectam materiam, de qua proferuntur, & juxta qualitatem personarum. c. 6. h. t. L. 69. ff. de Leg. 3. Ita tamen ut jura jurius concilientur, & eorum correctio, quantum possibile sit, vitetur. c. 29. de Elect. in 6. His igitur prælatis, jam operi manus applicemus, ut huic turguriolo quasi subgrumdam adjungamus.

Cap. 1.

440

D. Hieronymus, vel Glossa Interlinearis ad ea verba *Osee, c. 10. Innovate vobis novale*: adjungit: *Novale est ager nunc primum præcius*. Et ut explicat nostri Textus epigraphe: est terra noviter ad culturam redacta, & c. 21. h. t. L. 8. tit. 33. p. 7. ibi: *Novalis tanto quere decir. como montaña, ò xara, que es rompida de nuevo para meterla à labor.*

Cap. 2.

Ad illud Danielis 1. nam, & Rex Nabucodonosor Pater tuus. Ubi vocat Nabucodonosor Patrem Baltasaris addit *D. Hieronymus*: id est, *proavus*; more scripturæ, quæ avos, & deinceps patres appellat: idem de jure Civili accidit: nam nomine patrum omnes ascendentes solent intelligi. L. 201. ff. h. t. Sic liberorum appellatione omnes descendentes continentur. L. 220. ff. h. t. Et nomine viri, etiam femina intelligitur. L. 1. ff. h. t. L. 6. tit. 33. p. 7. Et hic obiter notandum est, quod Sacra Scriptura in quaduplici sensu potest intelligi, in sensu nempe litterali, allegorico, tropologico, seu morali, & anagogico; & quid uniusquisque significet in his versibus declaratur. *Littera gesta docet: quid credas Allegorica: Moralis quid agas: quid speres Anagogica.* Sic hæc vox *Jerusalem* secundum sensum litteralem Civitatem Jerusalem significat, secundum allegoricum Ecclesiam: secundum tropologicum, seu morale, animam fidelem: secundum anagogicum, cœlestem patriam, quam in hoc Mundo peregrini inquirimus significat.

Cap.

Cap. 3.

In c. 4. *Prov.* dicitur *Salomon unigenitus*, cum fratrem uterinum constet præcessisse: quia ait *D. Hieronymus* hic: *Ille mox natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit.* Nec enim natus videtur, qui confestim, est mortuus. *Sanchez. de Matrim. lib. 3. D. 18. n. 6.* Nec nomine filiorum veniunt, qui mortui nascuntur. L. 8. tit. 33. p. 7. nec monstruosi habentes figuram bestiarum, L. 14. ff. de Stat. hom. Verba enim in Legibus, contractibus, testamentis, privilegiis rescriptis, sententiis, quin & in dispositionibus odiosis, & pœnalibus, ita debent sumi, ut non superflua, sed cum effectu sint, etiam si ad hoc sit necessarium, verba aliquantulum impropriari. c. 17. de Pœnit. D. 1. c. 4. de Cler. non resid. L. 1. §. 2. ff. Quod quisque jur. Deinde dicitur *unigenitus*, etiam si ex lib. 1. *Paralip. cap. 3. v. 5.* Constat David ex Bersabe suscepisse alios tres filios. Dicitur denique *unigenitus coram matre sua*, quia erat præ omnibus dilectus.

Cap. 4.

Matth. cap. 1. dicitur: *Cum esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.* Ex hoc textu male inferebant aliqui hæretici, quod B. V. Maria post partum cognita à Divo Josepho fuisset, ut refert S. Epiphanius. Nam ut bene notat *D. Hieronymus*, hic, non sequitur, ut postea convenerint, sed *Scriptura, quod factum non sit, ostendit.* Imò potius sunt verba improprianda, quam admittere absurdum, ut in præsentem sequeretur. Similiter impropriantur; quando natura rei illis repugnat, vel quando jus tertii læditur, vel quando sequitur correctio juris; vel superfluitatem continentur, vel acrum perire, vel delictum probarent: nam cum in dubio de nullo delictum præsumatur. L. 51. ff. Pro socio, debet potius aliquantulum verborum significatio impropriari, quam declinare in pejorem partem. c. 2. de Reg. jur. *Barbos. Axiomat. juris 202. per tot.*

Cap. 5.

Matth. cap. 1. ait de Divo Josepho:

Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Ubi *D. Hieronymus* ait, ex hoc loco, quidam perversissime suspiciantur, & alios filios habuisse Mariam, dicentes primogenitum: cum primogenitus non debeat dici, nisi qui habeat fratres: cum hic mos Divinarum sit scripturarum, ut primogenitum, non eum vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primo natus sit. Si verò duo simul nascuntur ex eodem partu, & ignoretur, quis prius, vel posterius natus sit, præsumitur prius natum fuisse Matrem, quam foeminam: si ambo sint mares, ambo dividunt honorem provenientem ex primogenitura. Deinde: si vir, & uxor simul perierunt: v. g. in naufragio præsumitur, si alias non constet, uxorem prius periisse. Si cum filio pubere simul perierunt parentes, isti prius decessisse creduntur. Si verò ipse erat impubes, ipse creditur prius mortuus. Et juxta hæc regulas successio hæreditarum dotis, & majoratus definienda erit. L. 9. L. 10. ff. de Reb. dub. L. fin. tit. 33. p. 7. Etiam hæc vox *major*, aliquando pro positivo ponitur: ita reservatio Cancellariæ de Dignitatibus majoribus habet locum, ubi est una dignitas tantum. *Garc. de Benef. p. 5. cap. 1. n. 26.* Regulariter tamen sumitur pro comparativo positivum supponente. L. 1. ff. de V. O. ibid. *DD. Barbos. in Præsent. num. 3.*

Cap. 6.

Ubi *D. Hylarius lib. 4. de Trinitate*, ait intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermones, sed rei est sermo subjectus: nam ut communiter dicitur intentio verbis deservire non debet, sed verba intentioni. c. 11. 22. q. 5. L. 5. tit. 33. p. 7. Et hinc scire *Leges non est verba tenere, sed mentem.* L. 17. ff. de Legib. L. 13. tit. 1. p. 1. Alia quando interpretatio dispositionis sumitur ex causa ibidem assignata; arg. L. 53. ff. Solut. matrim. licet quandoque latior sit ratio quam dispositio; arg. c. fin. de Immun. Clem. 1. de Election. Verba simpliciter prolata, simpliciter, non secundum quid debent intelligi, alias non proprie numerentur. L. 45. L. 69. ff. de Leg. 3. L. 1. §. 3. ff. de V. O. Sic residentia in jure requisita, de personali debet intelligi. c. 3. de Cleric. non resident. provisio de beneficio vacaturo per mortem alicujus, non de casu mortis civilis, quæ per privationem,

nem, vel depositionem contigit, sed de mortis naturalis casu intelligitur; *arg. L. 121. §. 2. ff. de V. O.*

Cap. 7.

D. August. loquens de consensu Evangelistarum ait: *Nihil obstat narrandi diversitas, ubi eadem dicuntur, maxime, cum quisque Evangelistarum ex ordine credat, se dicere, quo Deus voluit.*

Cap. 8.

D. Gregor. lib. 1. Epist. 28. ait: *Si prolixam epistolam ad interpretandum accipere fortasse contigerit, rogo, non verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferre: quia plerumque dum proprietates verborum attenditur, sensus veritatis amittitur. Quando ergo ex subjecta materia, vel sine constet de disponentis intentione, hac debet attendi, etiam si verba aliquantum impropietur: cum intentio Legislatoris, vel cuiuscumque alterius agentis sit, velut anima dispositionis illius. *L. 69. ff. de Leg. 3. c. 6. c. 15. b. t. L. 5. tit. 33. p. 7.**

Cap. 9.

D. Isidor. L. 10. Ethymolog. ait: *Quamvis omnes, qui præsunt præpositi ritè vocentur, usus tamen obtinuit, eos vocari præpositos, qui quandam prioratus curam super alios gerunt. Quando non aliter constat de intentione disponentis, verba sumenda sunt in sensu, quem habent, juxta communem hominum usum. *L. 69. ff. de Leg. 3.* Et quidem secundum modicum modum loquendi, & secundum usum illius Provinciae, & Regionis; *arg. L. 50. §. 3. ff. de Leg. 1.* Nam usus, teste Horatio in Arte Poetica, est unicus Legislator, in materia de Verborum, & vocum significatione, ibi: *Multa renascentur, que jam cecidere, cadentque, que nunc sunt in honore vocabula, si volet usus, quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Verba, quæ & usum naturalem, & civilem habent, secundum naturalem, ut magis proprium intelligenda sunt. *L. 121. §. 2. ff. de V. O.* Nisi specialiter disponatur, quod in civili sumantur; *arg. c. 6. Qui filii sunt legit.* vel nisi inventantur in Legibus, rescriptis, sententis Judicum, responsis Juris Consultorum, ins-*

trumentis authenticis, &c. Nam tunc magis, quam secundum vulgarem sensum, secundum juridicam significationem intelliguntur.

Cap. 10.

D. Isidor. L. 8. Ethymolog. c. 15. Forus est litium exercendarum locus, à fando dictus, sive à Foronco Rege, qui primus Græcis legem dedit: *Constat forus causa, lege, & iudicio.* Causa à casu, quo venit dicitur, dum negotium proponitur est causa, dum discutitur iudicium, dum definitur iustitia. Vocatur autem iudicium, quasi iurisdicatio, & iustitia, quasi juris status. Jurigium dicitur, quasi iurigarium, eo, quod ibi, qui causam dicunt, iure disceptant. His autem à contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius. *Limes erat positus litem, ut discerneret agris.* In omni negotio hæc persona quaruntur: *Judex, accusator, reus, & tres testes.* *Judex* dicitur, quasi jus dicens Populo, sive, quod iure, disceptet. *Jure* autem disceptare, est iustè judicare: non est ergo *Judex*, id est iustus si non est in eo iustitia. *Accusator* vocatus est, quasi causator qui ad causam vocat eum, quam appellat, reus à re, que petitur, nuncupatur. *Testes* antiquitus superstites dicebantur, eo, quod super causa statu proferebantur. *Testes* autem considerantur conditione, natura, & vita. *Conditione*, si liber, non servus. *Natura*, si vir, non femina. *Vita*, si innocens, & integer actus: nam si vita bona defuerit, fide carebit, non enim potest iustitia, cum scelerato homine habere commercium. *Sanè* Hic testis materiam amplissimam continet, cuius partes in suis locis pro nostra tenuitate exposuimus.

Cap. 11.

D. Isidor. L. 5. Ethymol. c. 14. ait: *Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura Legibus, aut moribus comprobata: Dicitur pactum quasi ex pace factum.*

Cap. 12.

D. Isidor. cap. 25. ait: *Jus dictum est à jure possidendo, hoc enim jure possidetur, quod iustè, hoc iustè, quod bonè: quod autem malè possidetur alienum: malè autem possidet, qui vel suis malè utitur, vel aliena præsumit. c. 11. 14. q. 4. Quod au-*

tho-

thoritate legis, vel superioris fit, justè sit, & qui autoritate Prætoris possidet, justè possidet. *L. 11. ff. de Acquir. posses.*

bratur die 24. Februarii. In Italia, & alibi, quando annus est bissextilis die 25. celebratur.

Cap. 13.

Sic Paschalis Papa XL. rescribit: Cæterum primitiæ, decima, oblationes in solis Ecclesiarum bonis præcipuè numerantur. Oblationes dicimus, quacumque de propriis, & licitis rebus Ecclesia à fidelibus offeruntur. Oblatio est quædam donatio bonorum temporalium Deo, vel Ecclesie facta, c. 9. cum. seq. 13. q. 2. de quibus omnibus jam aliquid diximus ad tit. de Decimis

Cap. 14.

Alex. III. Sic ait: *Nos itaque tibi diximus respondendum, quod Sacerdos uno præsentem Clerico, & etiam solus infirmum ungere potest. Sacramentum Extremæ-Uncionis ministratur graviter infirmis febri, vulnere, vel alia quacumque infirmitate naturali, seu violenta; non tamen aliis, etiam de vita periclitantibus, ut sunt navigantes, prægnantes, vel ultimo supplicio condemnatis, quia solum infirmus est subjectum illius capax. *C. un. de Sacr. Unct.* Quoad ministrum attinet, tantum Parochus, vel alius Sacerdos de voluntate saltem præsumpta illius, illud licite confert. *Cl. 1. de Priv.* validè tamen quilibet Sacerdos illud confert. *Trid. sess. 14. de Extrem. Unct. cap. 3.* etiam si aliis Sacerdotibus non societur: nam licet in *Epist. S. Jacob. cap. 5.* dicatur: *Inuocat Presbyteros Ecclesie,* solum ibi qualitas personæ, non numerus significatur, ut dicam in c. 40. de Reg. jur. in 6.*

§. I.

Festum B. Matthie juxta consuetudinem Ecclesiasticam Vigilia eatenus præcedat, ut nec pro bissexto, nec quolibet alio modo inter se, & solemnitate, aliam diem admittat. In qua utique nisi Vigilia venerit in Dominica die jejuniium celebretur, ipsum autem festum, sive fiat in præsentem die, vel in sequenti, qui duo quasi pro uno reputantur, nullus error, sed Ecclesie consuetudo teneatur. Ex hoc textu Vigilia festivitatum, quæ secunda feria celebrantur, fit in Sabbato antecedenti. In nostra Hispania festum S. Matthie semper cele-

Cap. 15.

Cælest. III. ait: quod sententiæ definitiva Judicis non aliter potest finem controversiæ imponere, nisi absolvat, vel condemnet, ac proinde si non absolvat, nec condemnet nullius roboris est. *L. 3. C. de Sent. & interlocut.* sed non requiritur verborum superstitiosa scrupulositas, sed quacumque mentem Judicis declarent sufficient ad valorem sententiæ, etiam per verba: *statuo, & præcipio,* ut in præsentem dicitur *L. 5. §. 1. ff. de Re judic. L. 5. L. 15. tit. 22. part. 3. ibid. Greg. Lop. L. 10. tit. 17. lib. 4. R. C. & ibid. Acev.* Quia non verba, sed voluntatem considerare debemus, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire. Verba enuntiativa, seu narrativa; quibus scilicet, aliquid incidenter refertur, quod non de præsentem ab ipso disponente agitur, sed actum est ab alio, vel de præterito est actum, non inducunt dispositionem: sed debent esse verba dispositiva, quæ scilicet rem, vel actum, vel id, quod de præsentem actum est à disponente per se, & principaliter expriment: tunc enim probant, & inducunt dispositionem, si verò verba enuntiativa roborata sint juramento probant, & inducunt, dispositionem, vel si geminata sint: nam ipsa iteratio significat majorem deliberationem, & magis enixam, & seriam voluntatem disponentis, & ideo etiam tollunt suspensionem metus, erroris, vel fraudis. *L. 32. ff. ad S. C. Trebell.* Idem dicendum est, quando inventiuntur in instrumentis valde antiquis, præcipuè possessione favente, instrumenta, alleganti, vel si per modum causæ finalis sint adjecta: Etiam probant contra proferentem, vel eum, qui passus est instrumentum inseri: & juxta aliquos etiam probant in favorem dotis, & causæ piæ. *Masc. de Prob. conc. 627. Menoch. de Præs. l. 3. pras. 34.* Deinde affirmatio, & negatio magis, quam ex cortice exteriori vocum ex sensu sumenda sunt. *Gloss. in Cl. fin. de Reser.* Duæ negotiationes regulariter affirmant. *L. 237. ff. b. t. licet* aliquid quando aliter sit dicendum, vel quia sequeretur absurdum, vel quia est usitatus modus loquendi, vel quia ad fortius negandum adhibentur.

Cap.

Cap. 16.

Privilegium Principis, quod cedit in præjudicium juris tertio jam quæsiti, stricte interpretandum est. *C. fin. de Præbend. etiamsi clausula, ex certa scientia, vel motu proprio adiciatur. C. 15. de Offic. deleg. nam jus jam quæsitum solum ex causa publica potest auferri, sed adhuc ea urgente, in dubio non præsumitur in Supremo Principe illud velle tollere. c. 2. de Offic. ordinar. c. 31. de Privileg. c. 8. de Rescript. Quod à fortiori dicendum est de Contractibus, Testamentis, & Rescriptis Principum. Illud tamen beneficium, quod non ita tertio præjudicat latissime oportet interpretari, ut in præsentibus L. 28. tit. 34. p. 7. c. 6. de Donat. L. Beneficium, 3. ff. de Const. Princip. Suarez de Legib. lib. 8. cap. 27. Sanchez lib. 2. de Matrim. D. 2. Barbos. & Gonz. hic: præcipue cum hic agatur, non tam de privilegio, quàm de mandato de providendo, quod ex motu proprio S. Pontificis emanavit, & ideo latissime interpretatur. c. 24. de Præbend. in 6.*

Cap. 17.

Interdictum Generale dicitur, non solum quod in Regnum, vel Provinciam, sed etiam quod in Villam, vel Castrum fertur, & ut tale debet observari; *arg. L. 14. tit. 9. p. 1.*

Cap. 18.

Cum Episcopo Altrissiodorensi esset indultum, quod ordinario rerum Clericorum decedentium ab intestato, in ejus potestate, & dispositione liberè permaneret. Rom. Pontifex ad dubia ab Episcopo proposita respondet 1. Quod appellatio Clericorum, non solum alios, sed & Canonicos comprehendit. 2. Quod qui extremam voluntatem in alterius dispositione committit, non videtur decedere intestatus. Nomine enim Clericorum, etiam veniunt Canonici Regulares Divi Augustini. *Barbosa in b. text. n. 2. Nam verba generalia generaliter accipiuntur. L. 1. §. 1. ff. de Legat. præstand. L. 5. tit. 33. p. 7. ubi enim Lex non distinguit, necnon distinguere debemus, ut commune dicitur axioma, quod exornat Bar-*

bos. in Axiomat. jur. Et etiamsi in singulari loquantur Leges ad omnia sub tali voce contenta extenduntur, nisi specialiter aliqua excipiantur. L. 1. §. 4. ff. de Offic. Pras. Urb. Restrunguntur tamen, si alias actus possit e. 2. 23. q. 1. vel si subjecta materia, vel præjudicium tertii, vel aliud inconueniens generalitatem ipsorum restringi suadeat. L. 3. §. 11. ff. de Statu liber. Si in aliqua dispositione, vel in diversis circa eandem rem, verba generalia, & specialia inveniuntur, hæc debent attendi: nam cum magis declarent intentionem agentis, quam generalia. L. 41. ff. de Pœn. Et ideo generi per speciem derogatur. c. 34. de Reg. jur. in 6.

Cap. 19.

In hoc juramento: *Ego ab hac hora in antea fidelis ero, & obediens Placentinæ Ecclesiæ, & Domino meo Episcopo Placentino, non venit nomine Ecclesiæ Clericus totius Diocesis, etsi Capitulum intelligatur Ecclesiæ Cathedralis: Is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur. In odiosis quidem non venit Cathedralis nomine Ecclesiarum Diocesis: secus in favorabilibus. Barb. hic, n. 3.*

Cap. 20.

Cum Innoc. III. rogaretur, quid intelligeretur nomine *cenfura Ecclesiastica*, quando in Rescriptis Pontificiis hujusmodi vox apponitur: respondit: *Intelligi excommunicationem, suspensionem, & interdictum. Et Judex juxta circumstantias infligit eam, quam magis viderit expedire. Hinc inferitur, quod irregularitas non est propriè cenfura: nam cum Magistraliter respondeat Pontifex generaliter, & absolute debet ejus Rescriptum sumi. c. 12. de Decimis. alias non plene responderet Pontifex. Verba enim indefinita dispositioni universali æquivalent. c. 22. de Privileg. quod deinde corroboratur: nam cenfura est medicina ad curandam contumaciam fidelium supprensens culpam. c. 1. de Sent. excom. in 6. cum irregularitas etiam sine culpa contrahatur. c. 8. D. 50. imò nec est cenfura etiam irregularitas ex delicto proveniens. Suar. de Cenfur. D. 1. sect. 3. Barbos. in b. text. num. fin. & alii contra Gonz.*

Gonzal. hic, n. 3. cum Bæñez, & Aragon, ad 2. 2. q. 64. art. 8. Soto, & alios, qui præter tres species dictas alias cenfuras ponunt, scilicet, irregularitates, & cessationem à Divinis. Præterea, cenfura communionem fidelium, & participationem Sacramentorum privat. C. de Re judic. Cum irregularitas tantum susceptione, & exercitio Ordinum privet. Denique cenfuras per absoluteionem tollitur, irregularitas per dispensationem. Trid. sess. 14. de Reform. cap. 7.

Cap. 21.

Novale in privilegiis de non solvendis decimis Novalium, illud vocatur, de cuius cultura non est memoria, & quod prius nullum, vel modicum fructum affererat.

Cap. 22.

Romana Ecclesia verè est Mater, & Magistra Ecclesiarum totius Orbis, *cap. 1. D. 12. cap. 1. de Rescript. Trid. sess. 6. de Bapt. Can. 3. & sess. 22. cap. 8. Et ideo prima Matrix potest, & debet appellari; at verò quando Ecclesia Episcopo subjecta alteri unitur, vel committitur gubernanda, salvo jure Matricis Ecclesiæ, per Matricem Ecclesiam, non Romana, sed Cathedralis intelligitur, quia ipsa est Mater Ecclesiarum totius Diocesis, *cap. 1. de Rescript. Licet aliquando lato modo Ecclesiæ, quæ sub se habent alias, Matrices appellentur, cap. 3. de Eccl. adificand. cap. 10. de Transact.**

Cap. 23.

Qui excommunicatus, vel interdictus est tantum ob contumaciam, quia noluit stare juri cum fuisset citatus, congruè satisfacit, ut absolvatur, si præstet cautionem sufficientem, pignoriibus scilicet, vel fidejussoribus standi juri. *L. 10. tit. 33. p. 7. non tamen potest absolvi, nisi prius sufficientem præstet emendam, quando fuit censuratus pro manifesta offensa, quando dubia, sufficit cautio de parendo Ecclesiæ mandato.*

Cap. 24.

Idem dicit, ac procedens, & addit: *offensa manifesta intelligitur illa; quæ*

nota est per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam, ita, ut nulla possit tergiversatione celare. *Barb. in b. textu.*

Cap. 25.

Quoties in privilegio alicujus concessionis apponitur hæc clausula: *Fiat juxta, vel secundum morem præteriti temporis. Potest dupliciter intelligi 1. Conditionaliter, ita ut sensus talis sit: Si mos præteriti temporis talis fuit: 2. Causaliter, id est, quia mos præteriti temporis talis fuit. Et hic modus rector videtur, quia cum privilegium sit Lex privata, *cap. 3. D. 3. Et Lex non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa, & manifesta: nec esset privata Lex, seu privilegium, nisi aliquid specialiter concederet, cap. 30. de Privileg. alias esset otiosum, & superfluum, quod de beneficio Principis non licet præsumere, ideo sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius quam perire. In dubio enim semper potius pro actus valore, quam contra illum standum est. L. 12. ff. de Reb. dub. L. 80. ff. de V. O. L. 2. t. 3. p. 7. ac proinde, quando verba continent duas sententias, ea præferuntur, quæ rei gerendæ aptior est. L. 67. ff. de Reg. jur. vel quæ conformior rationi, & verisimilior est, *cap. 45. de Reg. jur. in 6. L. 2. tit. 3. p. 7. ubi additur, quod si dubium non potest ex aliqua conjectura resolvi, debent contra proferentem verba dubia interpretari, cap. 57. de Reg. jur. in 6. Verba tamen dubia, quæ in sententiis inveniuntur non contra Judicem interpretantur, sed ipse ea declarat. L. 3. tit. 33. p. 7. Si in Legibus, Rescriptis, vel Privilegiis inveniatur, Rex solus, vel antiqua consuetudo ea interpretatur. L. 4. tit. 33. p. 7. L. fin. C. de Legib. Quando est consuetudo, ut ex aliquo Monasterio Abbas sumatur ad aliud Monasterium intelligitur valere, donec ibidem viguerit observantia regularis, & idoneæ personæ inveniatur in illo, quæ possint in Abbates assumi.***

Cap. 26.

Ad varias questiones respondet in præsentibus Innoc. III. & quidem 1. ait: Manifesti hæretici sunt, qui contra Fidem Catholicam publice prædicant, aut profitentur, vel defendunt errorem, vel

qui coram Prælatiis suis convicti sunt, aut confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate. Et eorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta legitimas sanctiones puniuntur: 2. Quando Legatus Apostolicus interdicit pedagiam, guidagiam, vel salinaria, intelliguntur illa esse interdicta, quæ non apparent, Imperatorum, vel Regum, vel Lateranensis Concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cujus non extat memoria introducta. Variæ sunt: videlicet 1. pedagia, quæ dantur à transeuntibus per certum locum, ab ingredientibus aliquod Regnum, Portum, vel Civitatem, & Hispani dicuntur: *Portazgos, passages, ò almojari-fazgos*: 2. Guidagia, siquidem proprium est Imperatorum, & Regum tributa imponere. *L. 11. tit. 28. p. 3. Suar. de Legib. lib. 5. cap. 18. & com. DD.* tales impositiones, quæ alicui dantur productum, vel dittonem, ut securus vadat, Hispani: *salvo conducto*: 3. Salinaria, licet enim Jure Naturæ ad dominium privatorum pertineant. *L. 4. §. 7. ff. de Sensib.* Postea in eis vectigal, & tributum impositum fuit. *L. 11. tit. 28. p. 3.* Et denique hodie in nostra Hispania omnes salinae ad Regem pertinent. *L. 2. tit. 13. lib. 6. R. C. Gonz. in h. text. n. 5. Aev. in L. 31. tit. 18. lib. 6. R. C. ex n. 10. Solorz. Polit. Ind. lib. 6. cap. 3.* ubi notat, quod in nostra Hispania est admissa hæc impositio, secus in Regno Peruano. Sic etiam in his Insulis earum incolæ in percipiendo sale, sicut, & aliis fructibus summa libertate gaudent: 3. Quando Legatus Apostolicus mandat alicui Principi Secularii, ut secundum arbitrium Legati, vel Judicis Ordinarii, vel Delegati Apostolici Justitiam exhibeat, intelligendum est, ut in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum ad Ecclesiasticum forum pertinent, ac super universis capitulis, quæ pro pace servanda sunt per dictum Legatum statuta, vel Apostolica auctoritate statuenda, justitiam faciat: frem viduis, pupillis, orphanis, & personis miserabilibus tenentur in judicio Ecclesiastico respondere.

Cap. 27.

Clericus degradatus, tunc censetur Curia Seculari traditus, quando degradatio præsentem potestatem Ecclesiasticam ce-

lebratur, & post degradationem potestati Seculari prænuuntur, ut in suum forum degradatum recipiat: debet tamen Ecclesia, saltem ex decentia efficaciter intercedere pro degradato, ut citra mortis periculum sententia circa eum moderetur. *L. 60. tit. 6. p. 1.*

Cap. 28.

Quando Papa reo, qui non potest possessionem, propter actoris absentiam recuperare, indulget, quod ei elapsus anni non noceat, hæc indulgentia juxta Jus Commune debet intelligi. Similiter quælibet dispositio, Judicis sententia, instrumenta, statuta, Rescripta, Leges, imò, & privilegia, quæ aliquo dubio laborant debent ita interpretari, ut Jus Commune, quo minimum lædatur, vel corrigatur, ne uno verbo destruat, quod tot vigilis, studio, consideratione, & maturitate elaboratum est. *L. 28. ff. de Legib. cap. 28. de Reg. jur. in 6.*

Cap. 29.

Nomine oblationis comprehenduntur ea, quæ in festivitate omnium Sanctorum ad Ecclesiam portantur, vel ad Sacerdotis dominium intuitu defunctorum, & quæ ponuntur in Criminali, id est, in Cimelio, seu loco, ubi oblationes reconducuntur. *Gonz. hic, & in cap. 3. de Offic. Archiepiscopali.* Et quæ suscipiuntur de Altari, & quæ ante Crucem, & in Missa Trinitatis, & quæ dantur pro desponsatis, & lampades cum oleo, & quæ alicui capelle offeruntur, & quæ dantur Nuntio per Parochiam destinato, & pro Missis mortuorum, & pro septimis, trigesimis, & anniversariis, & panes, & quæ infra hebdomadam offeruntur, & judicia mortuorum, & denique quicquid ad Ecclesiam quocumque titulo pervenerit. Inde, cui tertia pars oblationum, ut in præsentem debetur, horum omnium tertia pars dari debet. *L. 6. tit. 19. p. 1.*

Cap. 30.

Cum in quadam sententia in puncto novi operis nuntiationis pronuntiatum esset molendinum esse reedificandum in eo statu, in quo fuerat tempore litis motæ, non relatè ad tempus, quo lapillus in-

denuntiationem novi operis jactus fuit, sed ad tempus, quo litis contestatio facta fuit intelligendum est, licet in aliis casibus lis à citatione censeatur incipere juxta *Vegam Rubric. de Judic. n. 44. & Gonzal. in C. m. de Litis contestat.*

Cap. 31.

Quando Legatus constitutionem facit de solvenda Episcopo tertia mortuorum parte, intelligitur de eis mortuariis, quæ secundum Jus Commune debentur, non de illis, quæ pertinent, ad Ecclesiam ornamenta, vel fabricam necessariam, vel ad luminaria, vel quæ relinquuntur pro anniversario, septimo, vicesimo, aut tricesimo, faciendis, nec de eis, quæ specialiter fiunt personis, ut Rectori Ecclesie, nisi Ecclesie ratione fiant.

Cap. 32.

Quando Episcopo pro honesta, & favorabili causa privilegium conceditur, ut fructus beneficiorum percipiat; nomine beneficii, etiam majora beneficia, & præbendæ continentur. *Barb. in Pras.*

Cap. 33.

Cum allegaretur coram Gregor. IX. quod numerus Canonicorum Xantonensis Ecclesie ob diminutionem facultatum, non possit observari, & idè esset diminuendus dedit commissionem, ut numerus juxta facultates, moderaretur, sed cum videret delegatus facultates auctas esse, etiam numerum præbendarum augere volebat, sed respondit Papa, quod numerus Canonicorum dimitat in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse, & in Ecclesie utilitatem converteretur augmentum suorum redituum. Deinde in epigraphe dicitur, quod verbum moderationis diminutionem continet, non augmentum.

TIT. XLI.

De Regulis Juris.

441 **R**egula sic à regendo dicta est, quæ rem, quæ est, breviter enarrat. *Teste J. C. Paul. in L. 1. ff. Tom. II.*

b. t. ac proinde sicut Hypocrates totius Medicinæ materiam, ad quædam breviter præcepta reduxit, quæ aphorismos vocavit, sic Jurisconsulti ad quasdam breves regulas, tanquam ad indicem immensam juris extensionem aliquomodo reducerunt, ut sic facilius ejus quæstiones resolvere valeret. Regula enim non constituit novum jus, sed illud supponit constitutum, adeo ut non ex regula jus sumatur, sed ex jure, quod est, regula fit. *L. 1. ff. b. t.* Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & ut ait Sabinus, quasi causæ conjectio, est, quæ simul cum in aliquo vitata est perdit officium suum; & pro eo pro quo estat regula pronuntiandum est, nisi adversarius, cui onus probandi incumbit, probet quæstionem, vel casum in illa regula non comprehendi. *L. 5. ff. de Probat. c. fin. de Restitut. spoliat. in 6.* Multaque vim in jure habent, dum opportune ad casum, & circumstantias allegentur: nam cum nulla sit regula sine exceptione; regula quæcumque allegetur, nihil probabit, si adversarius, illum casum, de quo est quæstio, ab illa regula excipi, probet. Regulæ etenim aliæ sunt *authentica*, quæ scilicet, vel ex Jure Canonico, vel Civili deducuntur; aliæ vero *Brocardica* nuncupantur, quæ scilicet per modum axiomatis à DD. profertur, & quidem sæpè, quin ex aliquo textu deducantur: imò & ex Philosophorum, & Poetarum dictis desumuntur. Sed cum ex principiis unius facultatis argumentum desumptum ad aliam debile sit, juxta *Aristot. 1. Posteriorum.* Hinc tales regulæ, nisi firmiori principio nitantur, vim in jure non habent. Possunt nihilominus aliquam addere auctoritatem. Et quia regulæ contentæ in hoc titulo, & in 6. frequentissimè allegantur in jure, eas expedit, saltem summo digito tangere, ut aliquantulum earum genuinus sensus percipiatur, licet latius requirerent examen.

Cap. I. Joan. Chrysostomus.

442 *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur. L. 35. L. 153. ff. b. t.* In contractibus enim humanis, qui à dispositione contrahentium dependent in esse, & conservari, sicut ipsorum consensu, & voluntate contrahuntur, & fiunt, ita ipsorum dissensu, vel consensu contrario distrahuntur, & dis-